

„Mert magyar irodalom csak egy van”

Interjú Lipcsey Andersson Emőkével

- Miben különbözik a magyarok által kiemelten látogatott Frankfurti Könyvvásártól a göteborgi?

A Frankfurti Könyvvásárt Európa legnagyobb könyvvásaraként tartják számon, míg a göteborgit Európa második legnagyobb könyvvásaraként emlegetik, vagyis a különbség első sorban a méretekben jelentkezik. Göteborgban ezzel együtt több az előadás, szeminárium és több író, előadó vesz részt, míg a frankfurti vásáron nagyobb az üzleti tevékenység. A Göteborgi Könyvvásár hagyományai közé tartozik, hogy az előző év irodalmi Nobel-díjasa is ellátogat a vásárra, így ebben az évben Tomas Tranströmer svéd költő is jelen volt.

- Magyarország, a magyar irodalom szerepelt-e korábban a Göteborgi Könyvvásáron? Önnek milyen szerepe volt a magyar részvételben? Kiknek a segítségére, támogatására számíthatott?

A magyar irodalom szerepelt már a Göteborgi Könyvvásáron. Magyarország szereplését tudomásom szerint mindig más szervezte, de az eddigi szereplések közül kiemelném, mikor a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése volt a szervező. Mégis, most, mikor a Balassi Intézet svédországi koordinátoraként a vásár vezetőségével egyeztettem, azt vettem észre, hogy mindenki egyértelműen úgy könyveli el, hogy Magyarország első alkalommal jelenik meg a Göteborgi Könyvvásáron. Számítalan oka lehet annak, hogy a könyvvásár szervezői miért így élik ezt meg, egy azonban biztos; valami hiányzott ahhoz, hogy megjegyezzenek minket. Utólag nehéz volna rekonstruálni, hogy akkor milyen tényezők játszottak közre abban, hogy láthatatlanok maradtunk. Egy dolgot azonban én elengedhetetlennek tartok, ez pedig a folyamatosság. Nem elég, hogy egy évben felbukkanunk egy vásáron, aztán évekig nem jelentkezünk, hanem ha egyszer bemutatkoztunk, egy darabig évről-évre meg kell jelennünk. Csak így válhatunk hitelessé, és csak így tudjuk kivívni a minket megillető helyet a nemzetközi könyvpiacra. A mezőny erős, mindenki azért küzd, hogy észrevegyék, a harcoló felek nem azonos eséllyel indulnak, s a harc eszközei sem mindig a legnemesebbek. Mostani szereplésünk 2009 óta körvonalazódik, tehát bizonyos szempontból alaposan elő volt készítve. 2009-ben egy találkozót szerveztem a Magyar Írószövetség akkori vezetősége, és a Göteborgi Könyvvásár vezetősége között. A könyvvásár igazgatósága nagyon pozitívan fogadta Magyarország részvételi szándékát, és messzemenően támogatta. Ezen a vásáron nagyon sok kiadó, egyesület, szervezet jelenik meg, de egyértelmű az igény arra, hogy minél több ország mutassa be magát, és átfogó, széleskörű képet nyújtson hazája irodalmáról, főleg a kortársakról. A 2009-es találkozó egyik főszereplője L. Simon László volt, aki akkor az írószövetség titkáráként látogatott Svédországba. Ő volt az, aki kitartóan tovább vitte a vásáron való részvétel gondolatát, s mindvégig támogatta, hogy a terv a gyakorlatban is megvalósuljon. Köszönet jár azoknak is, akik a vásár napjain a magyar pavilonnál szolgálatot teljesítettek, illetve az előkészületekben segítettek.

Nagybetűkkel szerepeltünk

- A skandináv országokban élnek magyarok, kivándorlók, kitelepültek, akik irodalommal is foglalkoznak, de itthon kevésbé tudunk róluk. Ön Svédországban élő íróként jól ismerheti ezt a kört, kiket említene?

Nem szeretnék egyes alkotókat kiemelni. Inkább az *Ághegy* irodalmi és művészeti folyóiratot, lapfolyamot említem meg, amely már csak monumentalitása miatt is kiérdemli, hogy szóljunk róla. Tar Károly, a folyóirat szerkesztője nem kevesebbet tűzött ki maga elé, mint azt, hogy feltérképezi egész Skandináviát, felkutatja és bemutatja az itt élő magyar írókat, költőket, képzőművészeket, muzsikusokat. Az *Ághegy* egy óriási adatbázis is tehát, amelynek rendezése és kiértékelése a jövő feladata. De a kérdés, amit az imént felvetett, még messzebbre vezet. Ennek kapcsán itt szeretném kihangsúlyozni, hogy ma már az olyan fogalmak, mint "kivándoroltak", vagy "kitelepültek", vagy "emigráns írók" nem illelnek semmilyen kontextusba. Az emigrációs irodalom a kommunizmus elől Nyugatra, illetve az Egyesült Államokba menekült alkotók munkásságát jelenti. Az emigrációs irodalom fogalma ezért szerintem egyfajta politikai értékrend alapján létrejött fogalom, mely akaratán kívül kirekesztő; kirekeszti azokat az írókat a magyar irodalom egészéből, akik valami miatt kénytelenek voltak külföldön élni. Ma inkább az a feladat, hogy minél jobban integráljuk az egykori emigráns írókat és a külföldön élő írókat a magyar irodalom egészébe, mert magyar irodalom csak egy van. A külföldön élők befogadása a magyar irodalom egészébe ugyan megkezdődött, de ugyancsak gyerekcipőben jár. Az integráció folyamatában pedig mellőzni kell a politika értékrendjét, mert az irodalmi művek értékét más mércével kell mérni.

Életkép a csarnokból

A külföldön élő magyar írók helyzetüknél fogva még mindig lépéshátrányban vannak, kevésbé ismertek, mint a Magyarországon élők, nehéz kitörni az elszigeteltségből. Mikor például Papp Tibor író, költőt, a párizsi Magyar Műhely egyik alapító szerkesztőjét nemrégén megkérdezték arról, hogy mint külföldön élő író, milyen támogatást, segítséget kapott otthonról, ami hátrányos helyzetének leküzdésében segítette, röviden és tömören csak ennyit felelt: semmilyen.

Hozzáteszem, ha a politikai értékrend helyett inkább a szakmai teljesítmény számítana az irodalmi alkotások megítélésében, az egész magyar irodalomra jótékonyan hatna, s talán lassan eltűnnének a politikai értékrendek mentén létrejött székértáborok is.

- A magyarországi Könyvhétről az utóbbi időben igyekeznek távol tartani a politikusokat, egyéb, nem könyves intézményeket, itt viszont mintha kifejezetten törekednének a tágabb kör bevonására. Mi lehet ennek az oka?

A Göteborgi Könyvvásáron számtalan „nem könyves” intézmény is szerepel, rengeteg előadás, szeminárium, vita hangzik el, melyek témája bármi lehet a szakácművészettől kezdve a matematika-oktatás legújabb eredményein keresztül kulturálpolitikai kérdésekig. Az elv talán az lehet, hogy minden odaillik, ami valamilyen módon hat az irodalomra, vagy amire valami módon hat az irodalom. Lehet, hogy ez az elv áttekinthetetlenre duzzaszt egy könyvvásárt, ugyanakkor pozitív az, hogy nincsenek tabutémák. Ami a politikusok szereplését illeti, megfigyelhetjük, hogy Svédországban nem tép fel annyi fájdalmas sebet a politika, de a svédek nem is annyira tájékozottak politikai, illetve közéleti kérdésekben, mint Magyarországon. Ez a naivitás, tájékozatlanság sokszor veszélyes, mert a legtöbb

Nem voltak tabutémák. (Jobbról Szentmártoni János)

svéd szinte bármit elhisz, amit például a médiában hall. Talán ezért is fontos, hogy a könyvvásár olyan fórum is, ahol egy-egy témát többféle megvilágításba lehet helyezni. Így nagyobb az esélye, hogy az emberek önálló következtetéseket vonnak majd le. Az is hozzátartozik a képhez, hogy a könyvvásáron a politika nem a napi pártpolitika szintjén jelenik meg, hanem egy általánosabb, nagyobb összefüggésben. Idén például többek közt felbukkant a szólásszabadság kérdése, hiszen ez a téma elválaszthatatlan az írói szabadság témakörétől. Ezt a kérdést járták körül azok az előadások vagy viták, amelyek a témával foglalkoztak, minden egyes, a témával foglalkozó program más-más megvilágításba helyezte a kérdést, de valamilyen szinten mindegyik kapcsolódott magához a szólásszabadság fogalmához.

- Az északi országok irodalma szerepelt fő témaként, gondolom, tágabb értelmezésben, mint nálunk a Könyvfesztiválon, ahol idén a skandináv országok voltak díszvendégeink. Témaként általában egy régió szerepel, vagy országok, esetleg más?

Általában egy-egy ország irodalma a vásár témája, vagy egy földrajzi területé, vagy esetleg olyan írók állnak a középpontban, akik ugyanazon a nyelven írnak. Így tavalyelőtt például a német nyelven alkotók irodalma volt a középpontban, s ebbe belefért a romániai származású Herta Müller, de a Németországban élő, német nyelven író, magyar származású Terezia Mora is. Idén az északi országok irodalma volt a téma, vagyis Svédország, Norvégia, Finnország és Izland. Jövőre Románia áll majd a középpontban. Románia több éve kitartóan szerepel a göteborgi vásáron, s egyáltalán, igen aktívan munkálkodik azon, hogy a román kultúrát megismertesse a svédekkel. Stockholmban kultúrintézetük is működik,

nem is akárhogyan. A Bonniers kiadó egyik munkatársa, aki részt vett azon az általunk szervezett kerekasztal-beszélgetésen, melynek témája a svéd-magyar kapcsolatok voltak, őszintén hiányolja, hogy Magyarország nem mutat hasonló aktivitást, mint Románia.

- Milyen sikereket könyvelhet el az idei magyar szereplés? Egyáltalán számíthatunk rá, hogy észrevesznek bennünket a nagy irodalmak mellett, mint a német, angol, francia nyelvterület, vagy akár a skandináv irodalom?

Engem is meglepett, hogy mennyire észrevesznek minket. Birgitta Jacobsson Ekblom, a könyvvásár kommunikációs igazgatója azzal keresett meg, hogy mivel annyira izgalmasnak és gazdagnak találják a programunkat, azt kiteszik a könyvvásár honlapjának főoldalára. Így is történt, végig a főoldalon szerepeltünk. Ezt annak fényében is érdemes látni, hogy a vásáron összesen 3446 program és 2420 előadó, résztvevő szerepelt. A Balassi Intézet által kiadott tartalmas, és egyben mutatós katalógust, mely tizenegy, csupa Svédországban még ismeretlen kortárs magyar íróra kívánja felhívni a figyelmet, szintén elismeréssel méltatták.

Madártávlatból

- Mi volt a legemlékezetesebb a magyar programokból?

Valamennyi programunk emlékezetes volt, s éppen a programok sokszínűsége keltett feltűnést. Egy pódiumbeszélgetéssel indítottunk, melynek résztvevői Kovács Zoltán, társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár, Cecilia Wikström, a svéd Liberális Néppárt Európa parlamenti képviselője, és Mats Johansson, az Európa Tanács tagja, a Moderaterna párt parlamenti képviselője voltak. A vitát Gabriel Byström, a Göteborgs Posten című napilap kulturális rovatának vezetője mo-

derálta. A téma a következő volt: Médiatörvény és sajtószabadság Magyarországon.

Programjaink közé tartozott még két magyar író, Szécsi Noémi és Fehér Béla, valamint Szentmártoni János költő bemutatkozása, egy beszélgetés Jávorszky Bélával, a Nobel díjas Tranströmer egyik fordítójával, valamint egy beszélgetés, melynek résztvevői Márky Ildikó műfordító és Svante Weiler könyvkiadó voltak. Ennek témája Esterházy Péter írói munkássága volt. Végül, de nem utolsó sorban említeném meg az utolsó beszélgetést, melynek résztvevői Szentmártoni János, a Magyar Írószövetség elnöke, és Gunnar Ardelius, a Svéd Írószövetség elnöke, valamint Gunnar Nirstedt, a Bonniers Kiadó képviselője voltak. A svéd–magyar kapcsolatok volt a beszélgetés témája, az, hogy a kapcsolatokban milyen nehézségek, illetve lehetőségek rejlenek. A programok nagy részén teltház volt, sőt még álltak is a teremben. Műsorainkat nyitott fórum zárta a pavilonnál, melyen a Skandináviában tevékenykedő magyar kiadók, nyomtatott vagy digitális irodalmi lapok, hálózatok képviselőivel, irodalmárokkal találkozhatott a vásáron sétálgató közönség.

Ismerős arcok

- Várható-e folytatás a svéd-magyar irodalmi kapcsolatokban? A Budapesti Könyvfesztiválon Ön említette, hogy szeretné meghívni Magyarországra Kerstin Ekman írónőt, akinek az Egy gyilkos praxisa című könyvét fordította.

Kerstin Ekman, sajnos, szinte egyáltalán nem mozdul ki otthonából, így erre a programra aligha számíthatunk. Számíthatunk viszont arra, hogy szorosabban lesznek a kapcsolatok Svédország és Magyarország között, mert a beszélgeté-

sen, amely a két írószövetség elnöke között zajlott, az derült ki, hogy mindketten erre fognak törekedni. Ehhez persze konkrét projektekre van szükség, de szerencsére úgy tűnik, vannak elképzelések.

- Hogyan értékelné összefoglalóan a Göteborgi Könyvvásárt?

Nagy eredmény, hogy jelen voltunk, és felfigyeltek ránk. Ahhoz azonban, hogy maradandó nyomot hagyjunk, még sok munkára van szükség. Remélem, lesz tehát folytatása annak, amit elkezdtünk, hogy tovább tudunk építkezni, s hogy jövőre újra ott leszünk a Göteborgi Könyvvásáron.

- Köszönöm az interjút, és remélem, folytatódik a sikeres együttműködés a skandináv és magyar irodalom között.

Csanda Mária

Megjelent az Irodalmi Jelen 2012.október 16.-i számában